

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ МАЛОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА

*К. Васьківська, д. е. н., І. Петрик, аспірант, С. Ярмольський, здобувач
Львівська державна фінансова академія*

Постановка проблеми. Сучасні тенденції в економіці країни вимагають нових підходів до формування стратегій розвитку малого підприємництва відповідно до вимог часу і ринку, основними цілями функціонування якого є: стійкий розвиток економіки, гарантування продовольчої безпеки країни, підвищення рівня добробуту населення. Мале підприємництво об'єднує підприємства різних організаційно-правових форм, а трансформаційні процеси визначають напрям їх економічного розвитку.

В умовах ринку мале підприємництво є дієвим інструментом економічного розвитку регіону. Воно відіграє важливу роль у розширеному відтворенні виробництва і забезпеченні населення робочими місцями, є основним джерелом їх доходів. Саме тому дослідження сутності й перспектив розвитку малого підприємництва вкрай актуальне.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Висока актуальність досліджуваної проблеми не знижує інтерес як зарубіжних, так і вітчизняних учених-економістів до неї. Розвитку малого підприємництва як напряму у сфері бізнесу присвятили свої праці такі вітчизняні учені: О. А. Безруков, І. О. Бланк, З. С. Варналій, В. М. Геєць, А. М. Поддєрьогін. Проте в науковій літературі немає однозначності щодо розуміння сутності малого підприємництва як виду діяльності, а це спричинює неточності у дефініційному апараті й ускладнює вирішення проблем щодо перспектив розвитку та способів їх реалізації. Актуальність і практичне значення окреслених питань зумовили вибір теми дослідження.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є обґрунтування науково-теоретичних засад і практичних рекомендацій з удосконалення фінансово-економічного механізму малого підприємництва.

Досягнення зазначеної мети передбачало визначення та виконання таких завдань: розкрити теоретичну сутність і структуру фінансово-економічного механізму малого підприємництва через виявлення його нових ознак; обґрунтувати роль державного регулювання у малому підприємстві; сформулювати напрями активізації підтримки розвитку малого підприємництва.

Виклад основного матеріалу. Становлення й розвиток малого підприємництва в постсоціалістичних країнах набули особливої актуальності вже давно. Останнім часом в Україні все більше уваги приділяють проблемі розвитку та підтримки малого підприємництва. Саме з ним держава пов'язує позитивні

структурні зміни в економіці, створення умов для впровадження ринкових реформ і вихід з економічної кризи. Із кожним роком росте інтерес до малого підприємництва та з'являються нові механізми його розвитку й функціонування. Однак кількість підприємств цього сектору скорочується, а однією з причин є неправильна організація фінансово-економічного менеджменту, у тому числі фінансового механізму. Ці та низка інших важливих питань, пов'язаних із розвитком малого підприємництва, посилюють інтерес учених і практиків до теоретичних проблем удосконалення розвитку фінансово-економічного механізму зазначеної сфери та були ретельно досліджені.

Під фінансово-економічним механізмом малого підприємництва розуміємо сукупність методів, інструментів і важелів впливу для забезпечення фінансової стійкості та економічного зростання, тобто систему елементів, пошук і мобілізацію відповідних фінансово-економічних інструментів, поєднання яких дає змогу досягти мети – за рахунок надходження фінансових та інших ресурсів одержати максимальний прибуток від підприємницької діяльності.

Аналізуючи та підсумовуючи доробок учених і практиків, можемо виділити такі складові структури фінансово-економічного механізму малого підприємництва та його елементи:

- фінансово-економічні методи (інвестування, планування, кредитування, прогнозування, самокредитування, самофінансування, оподаткування, матеріальне стимулювання й відповідальність, система розрахунків, заставні операції, страхування, трансфертні й трастові операції, лізинг, оренда, факторинг, взаємовідносини із засновниками та суб'єктами господарювання);
- фінансово-економічні важелі (прибуток, дохід, амортизаційні відрахування, ціна, податки, орендна (лізингова) плата, дивіденди, відсоткові ставки, фінансові санкції, цільові грошові фонди, пайові внески, інвестиції, форма розрахунків, види кредитів, франшиза, дисконт, валютні курси);
- фінансово-економічні інструменти: правове забезпечення (закони Верховної Ради України, укази Президента України, постанови Кабінету Міністрів України, накази, листи міністерств і відомств, статuti юридичних осіб (суб'єктів господарювання), нормативне забезпечення (інструкції, нормативи, норми, методичні вказівки, тарифні ставки), інформаційне забезпечення (звітні, оперативні й статистичні дані, дані одноразових обстежень, засоби масової інформації, Інтернет), маркетингове забезпечення (сегментація ринку, рівень попиту і пропозиції, дані про цінову політику підприємств, марки товару чи продукту, упакування, якість, термін споживання).

На рис. 1 показана схема фінансово-економічного механізму підприємництва.

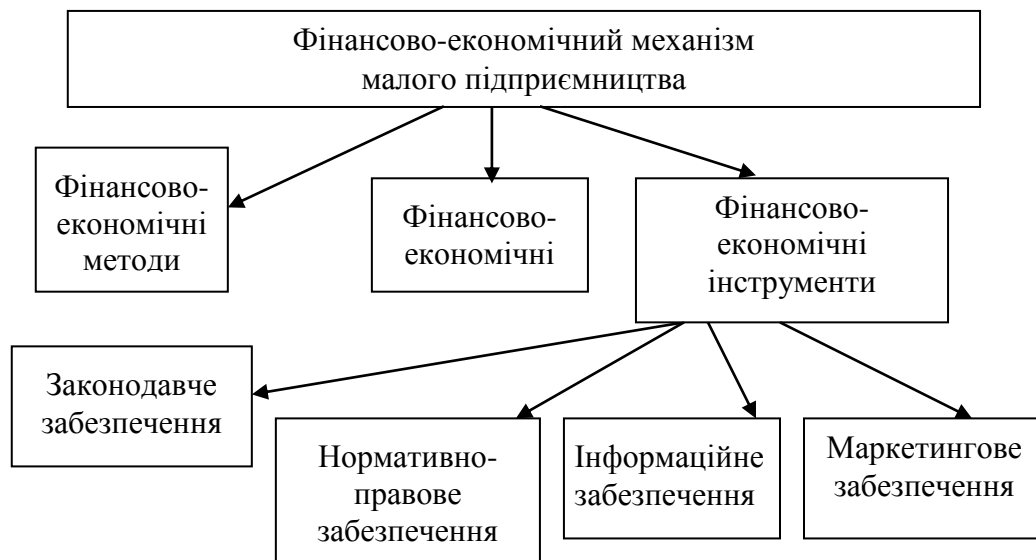

Рис. 1. Структура фінансово-економічного механізму малого підприємництва*.

*Власне опрацювання.

Підсумовуючи описане, можна виділити такі риси малого підприємництва:

- мале підприємництво – це ризикова діяльність, в якій суб'єкти підприємництва здійснюють діяльність за власною ініціативою та на власний розсуд, ризикуючи втратити свій капітал й не отримати прибуток від своєї діяльності;
- мале підприємництво – це сфера, в якій випробовуються усі новітні наукові досягнення. Для уникнення ризику втрати всього обсягу виробництва, капіталу, робочої сили, новітні технології випробовуються в малих моделях, якими є зазначений сектор, і тільки в разі успіху переносяться у велике виробництво;
- для малого підприємництва не потрібно громіздких форм виробничого, фінансового менеджменту та маркетингу. Для нього достатньо сформувати мобільний оперативний менеджмент із мінімальною кількістю менеджерів;
- на відміну від великих підприємств, малі підприємства гнучкі і спроможні оперативно реагувати на зміни на ринку, швидко переналагоджуватися відповідно до його вимог;
- мале підприємництво значно стійкіше до економічних криз, банкрутств, ніж виробничі велетні. Ліквідація або банкрутство одного такого підприємства не вплине суттєво на економічну ситуацію в країні, оскільки на його місці з'являться декілька нових;
- мале підприємництво спроможне швидкими темпами вирішити проблему зайнятості населення завдяки створенню нових робочих місць у його структурах;

- мале підприємництво спроможне у досить короткі терміни нагромадити «первісний капітал» і за достатнього його обсягу інвестувати у виробництво;

- на базі реструктуризації великих підприємств виробничо-промислового комплексу у підприємства малого бізнесу може активізуватися переорієнтація їх на виробництво товарів народного вжитку [1, с. 62].

Отже, фінансово-економічний механізм має велике значення у діяльності підприємств, він охоплює усі можливі відносини фінансового, трудового та виробничого характеру. Завданням фінансово-економічного механізму є уникнення або мінімізація проблем у підприємстві. Правильна організація структури фінансово-економічного механізму для кожного окремо вибраного підприємства впливає на ефективність його діяльності.

Для підтримання малого бізнесу в Україні та підвищення його конкурентоспроможності задіюють програми підтримки, найвідомішими з яких є програми підтримки Європейського банку реконструкції та розвитку. Цей банк надає допомогу мікро-, малому та середньому підприємництву в країнах світу, що не входять до Європейського Союзу, а рівень економіки яких потребує міжнародних капіталовкладень.

У 1993 році в рамках Програми росту підприємництва (Enterprise Growth Programme) було проведено 61 проект на загальну суму в 3,8 млн євро. Більшість проектів у рамках програми стосувалися підприємств, що виробляють продукти харчування, меблі і супутні товари, а також роздрібної торгівлі. Із загальної кількості проектів 43 вже завершилися. Найбільшими капіталовкладниками у ці проекти були такі країни, як Німеччина, Італія та Фінляндія [3].

У 2009 році в рамках співпраці Європейського банку реконструкції та розвитку з українським урядом надаються консультативні послуги з підприємництва (BAS – Business Advisory Services). Отанні дають змогу мікро-, малим і середнім підприємствам отримати доступ до широкого спектра консалтингових послуг зі сприяння проектам на основі поділу витрат. Пряма допомога здійснюється з метою підвищення ефективності роботи підприємства в поєднанні зі системною діяльністю щодо розвитку ринку для створення стійкої і комерційно життєздатної інфраструктури підтримки підприємств в Україні [2].

Метою консультацій є підвищення конкурентоспроможності українських підприємств через проведення проектів з бізнес-консультацій на рівні підприємства та розробка стійкої інфраструктури ділових консультаційних послуг через ініціативу створення потенціалу. У перший рік роботи BAS, відповідно до техніко-економічного обґрунтування програми особливу увагу було приділено наданню допомоги підприємствам, розташованим за межами Києва. У перспективі буде відкрито два додаткові регіональні офіси для забезпечення кращого доступу до підтримки підприємств в інших регіонах, особливо тих, що розташовані у сільській місцевості. За роки проведення програми було реалізовано 49 проектів на загальну суму 1,5 млн євро.

Згідно зі звітом Світового банку за 2010 рік Україна посіла 142-ге місце зі 183 країн, які обстежували на легкість ведення бізнесу. Це негативний показник, що свідчить про стримуваність ведення малого підприємництва через відсутність

доступу до фінансових джерел. Власне для підтримки українського бізнесу Європейський банк реконструкції і розвитку створив Програму росту підприємництва та Консультаційні послуги з підприємництва. На рис. 2 показані частки підприємств, у яких зріс загальний оборот після допомоги Європейського банку реконструкції та розвитку.

Важливим завданням для Європейського банку реконструкції та розвитку є заохочення та залучення жінок до ведення бізнесу. В Україні є багато жінок-підприємців, які самостійно заробляють гроші, а часто є єдиним годувальником у сім'ї. Створення ефективного проекту може дати змогу жінкам розвинути свій бізнес та отримати керівну посаду. Програми допомоги та навчання додають їм впевненості та навичок, потрібних для ведення успішного бізнесу.

Підтримка Європейського банку реконструкції та розвитку має важливе значення для сталого зростання на рівні підприємства і ринку загалом. Основна підтримка здійснюється в промисловості, зокрема в харчовій, будівництві та роздрібній торгівлі, медицині та нерухомості і туризмі (з пріоритетом розвитку в регіонах).

Подальше впровадження в Україні програм розвитку малого підприємництва Європейського банку реконструкції і розвитку забезпечить раціональний географічний розподіл проектів у країні. Крім того, такі програми передбачатимуть заходи з підвищення енергоефективності та управління захистом довкілля у звичайних проектах, з тим щоб не конкурувати з іншими програмами цього сектору. Вони підтримуватимуть участь Європейського банку реконструкції і розвитку у політичному діалозі з українськими урядовими установами, співпрацюватимуть з ініціативами, спрямованими на розвиток малого підприємництва. Завдяки підтримці з боку Європейського банку реконструкції і розвитку мале підприємництво України має великі шанси для виходу на новий європейський рівень діяльності.

Висновки. Оцінивши сучасний стан міжнародної підтримки малого підприємництва, зазначимо, що міжнародні програми потребують: виділення інноваційної складової; використання методів прямого впливу через фінансування; розробки комплексу цільових програм фінансування, таких як «бонус на інновації», «дешева ліцензія», «розвиток кадрів», «впровадження ноу-хау» тощо; консультування; обмеження адміністративних бар'єрів.

Результатами, за якими оцінюватиметься ефективність програм, мають стати: зростання людського капіталу, кількості зайнятих в МСП, фонду оплати праці; збільшення частки МСП у ВВП країни чи регіону; підвищення культури підприємництва; зростання інноваційної складової бізнесу; формування сприятливого бізнес-середовища.

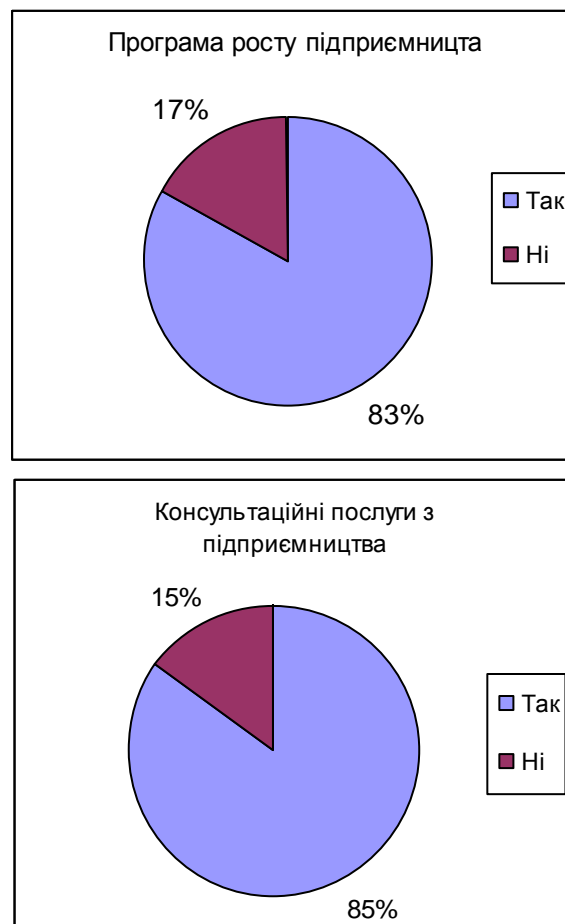

Рис. 2. Частки підприємств, у яких зріс загальний оборот після допомоги ЄБРР [4].

Бібліографічний список

1. Малий бізнес та підприємництво в ринкових умовах господарювання : навч. посіб. / Л. І. Воротіна, В. Є. Воротін, Л. А. Мартинюк, Т. В. Черняк. – К. : Вид-во Європ. ун-ту, 2001. – 307 с.
2. Focus areas and challenges [Electronic resource] // European Bank for Reconstruction and Development. – 2010. – 22 June. – Mode of access : <http://www.ebrd.com/pages/workingwithus/sbs/where/ukraine/focus.shtml>.
3. History and results [Electronic resource] // European Bank for Reconstruction and Development. – 2010. – 22 June. – Mode of access: <http://www.ebrd.com/pages/workingwithus/sbs/where/ukraine/history.shtml>.
4. Small business support in Ukraine [Electronic resource] // European Bank for Reconstruction and Development. – 2010. – Mode of access : <http://www.ebrd.com/pages/workingwithus/sbs/where/ukraine.shtml>.

Васьківська К., Петрик І., Ярмольський С. Фінансово-економічний механізм розвитку малого підприємництва

Розглядаються проблеми фінансово-економічного механізму розвитку малого підприємництва. Досліджено теоретичні засади й економічну сутність фінансово-економічного механізму малого підприємництва. Обґрунтовано напрями підтримки розвитку малого підприємництва.

Ключові слова: мале підприємництво, методи, важелі, інструменти, фінансово-економічний механізм.

Vaskivska K., Petryk I., Jarmolskyi S. Financial and economic mechanism of small business development

The problems of financial and economic mechanism of small business development are highlighted in the article. Theoretical fundamentals and economic essence of financial and economic mechanism of small business are researched. The ways of support of small business development are proved.

Key words: small business, methods, instruments, tools, financial and economic mechanism.

Васькивская Е., Петрык И., Ярмольский С. Финансово-экономический механизм развития малого предпринимательства

Рассматриваются проблемы финансово-экономического механизма развития малого предпринимательства. Исследованы теоретические основы и экономическая сущность финансово-экономического механизма малого предпринимательства. Обоснованы направления поддержки развития малого предпринимательства.

Ключевые слова: малое предпринимательство, методы, рычаги, инструменты, финансово-экономический механизм.